

ATLAS | VAN TWICKEL

Inhoud

Atlas van Twickel is een verhaal in vier bedrijven over een van de grootste en oudste landgoederen van Nederland.

Welkom 4-7

Landschap 8-95

De geschiedenis van Twickel begon in 1347 met de aankoop van een boerderij met watermolen aan de rand van de Deldeneresch. Samen met hun pachters brachten de bezitters van Twickel het landschap in cultuur en schiepen op die manier onbedoeld een van de grootste landgoederen van Nederland.

Huis 96-141

Middelpunt van het landgoed is het kasteel waarvan de bouw in 1551 begon, precies op de grens van het stadje Delden en het omliggende platteland. Vele verbouwingen volgden, de laatste in 1896. Zo ontstond een uniek gebouw met een mix van bouwstijlen waaraan alle bewoners het hunne hebben bijgedragen.

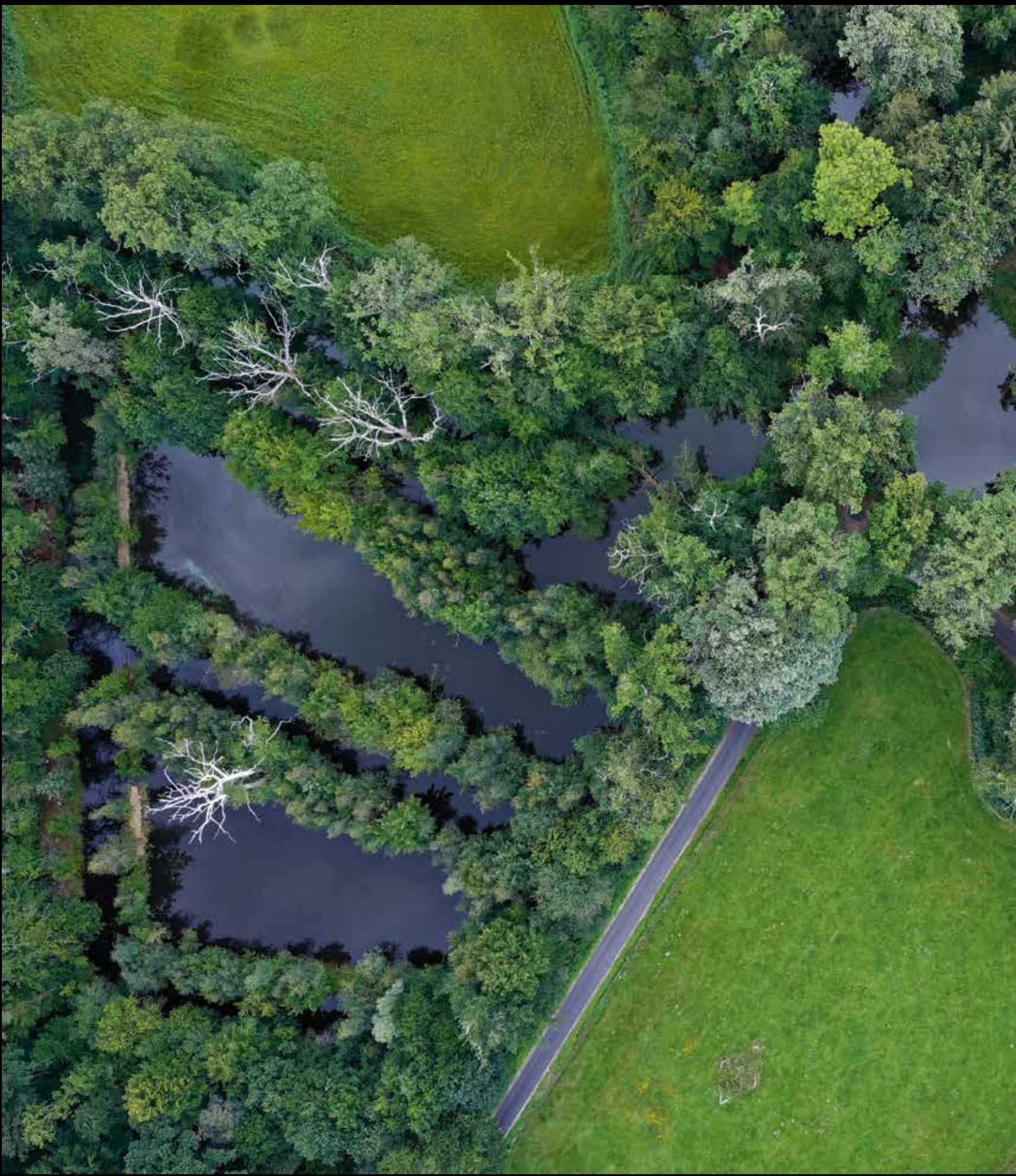
Binnenhuis 142-183

Anders dan op de meeste buitenplaatsen bleef de inboedel van huis Twickel bewaard. Van alles is er te vinden in de vele kasten, kamers, achterkamers, boudoirs en zolders die het kasteel rijk is. Van serviezen tot tafellinnen, van kostbaar antiek tot oude gebruiksvoorwerpen, van rijtuigen tot reiskoffers.

Tuinen 184-239

Evenals het grachtenstelsel zijn de tuinen onlosmakelijk verbonden met het huis Twickel. Moestuinen, kruidentuinen, siertuinen en boomgaarden: op de eerste tuinplattegrond liggen ze nog gezusterlijk bij elkaar binnen het grachtenstelsel. De boomgaarden ruimden in de achttiende eeuw het veld voor de bouw van een oranjerie.

Landschap

Dit is Twickels oudste bezit: de Noordmolen. Ooit een dubbele watermolen in de Oelerbeek aan de rand van de Deldeneresch, aangekocht in 1347. Denk de bomen en weilanden weg en u bent terug in het kale landschap van toen. Heidevelden zover het oog reikte, snelstromende beekjes in hooilanden, hier en daar een zandrug waarop boeren graan verbouwden. Het dal van de Oelerbeek werd door de bewoners van Twickel omgetoverd in een sprookjesbos. Elke vierkante meter is er op de schop gegaan en daarbij bleef het niet. Hoe Twickel Twente veranderde.

Een stuwwal die geen berg mocht heten

Vorsten, bisschoppen, kerken, kloosters, boeren en burgers. Allemaal hadden ze grond op de Deldeneresch. Verdeeld in honderden percelen. Grote en kleine. Van alle grootgrondbezitters is alleen Twickel nog over.

^ Landschapsbeeld rond Delden uit 1830. De bosplantages zijn aangegeven in donkergroen, de hooilanden in halfgroen, de bouwlanden in lichtgroen, de heide in paars. De Oelerbeek, die rechtsonder het kaartbeeld binnenkomt, splitst zich bij Delden in een kanaal naar de Noordmolen, en een omvloed die voor het kasteel langsloopt en later werd opgenomen in het tracé van de Twickeler Schipvaart.

Het landschap dat Herman van Twickelo in 1347 in Delden aantrof, was karakteristiek voor Twente: een grote es omgeven door broeklanden en heidevelden. Veel essen in Twente lagen op stuwwallen uit de ijstijd en werden ook wel bergen genoemd als ze hoog genoeg waren, zoals de Tankenberg, Paasberg, Hakenberg en Kuiperberg tussen Oldenzaal en Ootmarsum.

Ook de Deldeneresch ligt op een stuwwal, maar heeft vanwege zijn geringe hoogte (31 meter) de status van berg nooit bereikt. Zelf deden de ingezetenen van Delden daar niet moeilijk over. Onder elkaar spraken ze gewoon over de *Berg* als ze het over het hoogste gedeelte van hun Deldeneresch hadden. Zoals ze de

boerderij die op het hoogste punt van de es lag, ook gewoon het erve Berghuis noemden. De huisplaats wordt in 1379 voor het eerst als het erve Berchus vermeld, maar is vrijwel zeker van oudere datum. De boerderij is sinds 1504 in het bezit van Twickel en bestaat nog steeds.

Zoals elke berg had de Deldeneresch ook een laagste punt. Dat bevond zich aan de noordoostkant en heette in de volksmond de *Welle*, wat in het lokale taalgebruik 'bron' betekende. Het drassigste deel van de Welle lag op de plek waar tegenwoordig de watertoren staat en werd in de volksmond ook wel de Soppenkamp genoemd, zo nat was het er. Het water ter plaatse was afkomstig van de Deldeneresch en borrelde in de Soppenkamp als kwelwater naar boven.

Grootgrondbezit

Veel grondpercelen in Twente waren in het bezit van de vorst-bisschop van Utrecht die ze van zijn leenheer, de keizer van het Duitse Rijk, in leen had gekregen en de percelen op zijn beurt aan zijn edelen en dienstmannen in achterleen had uitgegeven. Sommige gronden hield hij voor zichzelf en verpachtte hij aan inwoners die zich aan zijn gezag hadden onderworpen.

De landsheer had zijn grondbezit verdeeld over zes bisschoppelijke hoven of administratiekantoren. Maar liefst twee daarvan stonden in het richterambt Delden, te weten in de buurschappen Deldeneresch en Wiene. Als beheerder van deze hofboerderijen stelde de landsheer een hofmeier aan die namens hem contacten onderhield met boeren die grond van hem in gebruik kregen. In ruil daarvoor betaalden ze jaarlijks een tiende deel van hun oogst als pachtsom. Verder waren zij verplicht om hand- en spandiensten te verrichten voor hun landsheer.

Dit zogeheten hofstelsel heeft het grondgebruik in het richterambt Delden voor een groot deel bepaald. Voor de lokale boerenbevolking pakte dat systeem niet ongunstig uit. Zo hadden horige boeren een eeuwig gebruiksrecht op hun grond en konden zij daarvan niet verdreven worden. Ook het systeem van pachtbetaling in natura was

< Deldeneresch met een jonge aanplant van mais, het voedergewas dat in de jaren zestig van de vorige eeuw de rogge van de akkers verdrong.

Omringd door wringknoestige eiken

Geen watermolen in Twente is zo vaak geschilderd en gefotografeerd als de Noordmolen. Toch was deze schilderachtig gelegen watermolen aan de rand van de Deldeneresch ook een fabriek die op sommige dagen heel wat overlast kon veroorzaken.

De Nederlandse dichter-kunsthistoricus Edward Koster (1861-1937) struikelde bijkans over zijn woorden toen hij in zijn beste impressionistische proza de sensaties beschreef die hem bij het aanschouwen van de Noordmolen overvielen, op een stille zondagmorgen aan het einde van de negentiende eeuw.

‘Laag staat het water in de kom, te midden waarvan de oude watermolen verrijst met zijn zacht-verweerde licht-roode muren, omslingerd door klimop’, ving hij zijn lofzang aan. Omhoog kijkend ontwaarde hij hoe de klimop reikte tot over het dak van de molen, ‘beschaduwde door diepgegroefde wring-knoestige eiken, wier kruinen over den

molen heenbuigen en zich met grillig blad-gewemel spiegelen in het gladde watervlak.

Koster was niet de eerste kunstenaar die Twickel bezocht. Anderen gingen hem voor, onder wie de schilders van de Haagse School die in Delden de kunst van het schilderen in de open lucht kwamen uitproberen. Eerder al kwamen Nederlands beroemdste landschapsschilders langs, Jacob van Ruisdael en Meindert Hobbema, op weg naar Bentheim om de befaamde burcht van de graven van Bentheim te schilderen.

Een schilderij van de Noordmolen leverde hun bezoek niet op. Wel een pentekening die wordt toegeschreven aan Hobbema. De tekening laat de Noordmolen in volle glorie zien: als korenmolen en oliemolen. De korenmolen (drie raderen) stond op de noordelijke oever van de Oelerbeek, de oliemolen op de zuidelijke. In de oliemolen werd lijnolie geslagen uit koolzaad, in de korenmolen koren gemalen, meestal rogge of boekweit.

Wanneer de Noordmolen precies is gebouwd,

De Noordmolen was de eerste bezitting die Twickel aankocht. De Noordmolen was oorspronkelijk een dubbele watermolen waarvan alleen de oliemolen de tand des tijds heeft doorstaan. Op de foto is links van de brug nog net de fundering te zien van de korenmolen die in 1825 werd gesloopt.

Deze pentekening, toegeschreven aan de Hollandse landschapsschilder Meindert Hobbema (1638-1709), laat de Noordmolen in volle glorie zien: als dubbele watermolen. De molen rustte destijds nog op een houten onderbouw, later vervangen door Bentheimer zandsteen. Ook het vloedbed onder het waterrad was van hout, later van leem en tegenwoordig van beton.

is niet bekend. Hij wordt voor het eerst vermeld in een register van de bisschop van Utrecht uit de periode 1325-1336 maar is vrijwel zeker veel ouder. Al in de elfde eeuw woonden er op de Deldeneresch boeren die een watermolen nodig hadden. Twickel kreeg de molen in 1347 in bezit, tegelijk met het huis Eijsinc. Vanaf 1632, het jaar waarin Twickel zijn eerste rentmeester kreeg, wordt de Noordmolen jaarlijks in de administratie vermeld.

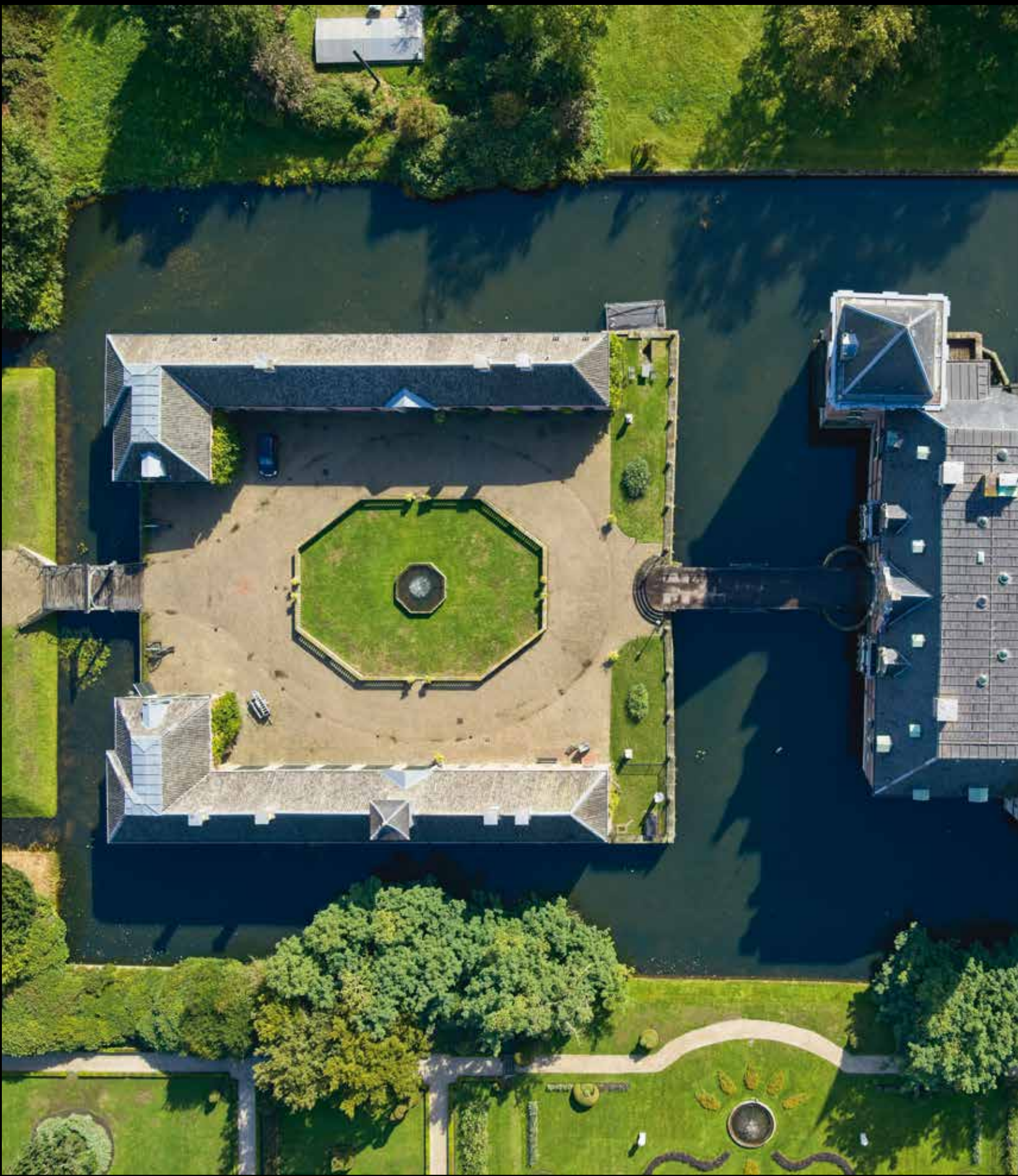
De bouw van de Noordmolen was een ingrijpend project. Om het molenrad te laten draaien was voldoende verval in de Oelerbeek nodig. De bestaande beek afdammen was geen optie. Deze liep door het beekdal waar nu de Twickelervaart stroomt. Hier een dam aanleggen zou tot gevolg hebben dat het hele gebied permanent onder water kwam te staan. Daarom moest de beekloop eerst naar het noorden worden verlegd.

Daartoe werd twee kilometer stroomafwaarts (achter het huidige hotel Carelshaven) een aftakking gemaakt die in een rechte lijn naar

de watermolen kwam te lopen, dwars door een gebied dat toen nog geheel uit heide bestond. Langs de oevers werden aarden wallen opgeworpen om te voorkomen dat het opgestuwde water uitstroomde over de Deldense landerijen. De oude beekloop voor het huis Twickel bleef in gebruik als omvloed voor de afvoer van het overtollige water uit het molenpand.

Stuwen trekken

Hoe schilderachtig ook gelegen, de Noordmolen was in zijn gloriejaren in de eerste plaats een fabriek die door waterkracht werd aangedreven en ook de nodige overlast kon veroorzaken. Vooral de oliemolen maakte veel lawaai, zoals een bezoeker nog in 1922 wist op te tekenen uit de mond van een lokale zegsman. Deze vertelde hem hoe het gedreun en gestamp vroeger tot in Delden te horen was, wanneer 'de zware balken, heien en hamer hier het oliezaad, dat van heinde en ver door de boeren werd aangevoerd, pletten en kneusden.'

Huis

De Raesfelts begonnen met de bouw van hun huis Twickel in 1551, maar konden het karwei door de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) niet afmaken. Het nieuwe kasteel kwam te staan op het voorplein van een ouder huis dat in 1394 door de Twickelo's was gesticht, pal naast hun boerderij Eijsinc. Pas na het vertrek van de Spaanse soldaten uit Twente kon het bouwproject worden voltooid. Nog vele verbouwingen volgden, de laatste in de negentiende eeuw.

Tussen Zondeval en Verlossing

Het is een ogenschijnlijk vreemde collectie beeldhouwwerken die boven de hoofdingang van het kasteel is aangebracht. Toch verkondigen ze voor tijdgenoten een niet mis te verstane boodschap.

Beeldengroep van de Zondeval uit 1535, gemaakt door Johan Brabender voor het Westportaal van de Dom in Munster. Het thema van de Zondeval diende als inspiratie voor de voorstelling op Twickel.

In de frontvleugel van kasteel Twickel vormt de verticale metselnaad in het muurwerk rechts naast de hoofdingang de scheiding tussen het oudere linkerdeel (1551) en het jongere rechterdeel (1650). De hoofdingang bevindt zich in het oudste deel van de voorgevel, en wel op de plaats waar zich eerder de inrijpoort van de oude zaalstede Twickel bevond.

De vele sporen van breek- en sloopwerk die rond de hoofdingang te zien zijn, dateren vrijwel zeker uit de tweede bouwfase (1642-1652), toen de frontvleugel met het rechterdeel werd verlengd en de toegangspoort in het midden kwam te liggen. Blijkbaar vond men dat bij deze geheel vernieuwde frontvleugel een monumentalere ingang paste. Andere bouwkundige details zoals de excentrische positie van de topgevel ten opzichte van de raamverdeling wijzen eveneens op een latere inpassing.

Hetzelfde geldt voor de ornamenten die een gelegenheidscombinatie vormen van godsdienstige thema's uit de Contrareformatie gevat in een renaissancistische bouwstijl. Uitgesproken classicistisch zijn de Korinthische kandelaberzuilen aan weerszijden van de hoofdingang

en de Ionische zuiltjes in de omlijsting van de ramen. Samen met de frontons boven de vensters passen zij in de renaissancistische bouwconcepten die de Raesfelts kenden uit Westfalen.

De beelden van Adam en Eva en de Boom der Kennis verwijzen naar het bijbelse verhaal van de Zondeval dat tijdens de Contrareformatie een geliefd thema was in de kunst. Niet alleen in kerken maar ook aan de gevels van huizen en kastelen, met name in Westfalen. Zo kreeg de Zondeval in 1535 een prominente plaats in het westportaal van de Dom in Munster. Opdrachtgever was het Domkapittel, het college van geestelijken dat de kerk bestuurde en waarin verschillende familieleden van Goossen van Raesfelt zitting hebben gehad.

Geloofsartikel

Hoewel het thema in de zeventiende eeuw eigenlijk al op zijn retour was, hebben de Raesfelts het meegenomen naar Twickel. Kennelijk vonden zij dit geloofsartikel zo belangrijk dat zij het in 1642 een plaats gaven aan de gevel van hun nieuwe huis. Daar kreeg het een eigen invulling. Adam en Eva worden op Twickel niet meer voorgesteld als schuldbevuste zondaars zoals in de Dom van Munster het geval is, maar als zelfbewuste mensen die waken over de ingang van hun huis.

Bijzonder is verder dat het thema van de Zondeval op Twickel wordt gecombineerd met het thema van de Verlossing, gesymboliseerd in het reliëf van de Stal van Bethlehem dat

De beelden van de Zondeval op de voorgevel van Twickel, van links naar rechts: Adam, de Boom der Kennis met de slang en Eva met de appel in haar rechterhand. De beelden van Adam en Eva zijn niet meer de originelen, maar in de negentiende eeuw wegens hun slechte staat vervangen door kopieën die op hun beurt enkele jaren geleden ook weer zijn vervangen.

< Tot 1690 was de hoofdingang van het kasteel een doorrijpoort die toegang gaf tot de binnenplaats. Na het gereedkomen van de benedengalerij werd de poort een vestibule. De bouwnaad in het metselwerk rechts van de hoofdingang is de scheiding tussen de bouwphase 1550-1560 en de bouwphase 1640-1650.

Nog een toren erbij

De laatste uitbreiding van Twickel was klein, maar wel beeldbepalend.

Ook de familie Van Heeckeren, die in 1831 op Twickel kwam, drukte haar stempel op het huis. De meeste verbouwingen vonden binnenshuis plaats, maar ook aan de buitenkant brachten zij veranderingen aan. Geen grote, maar wel beeldbepalende.

De Heeckerens kwamen op Twickel door het huwelijk van erfdochter Marie Cornélie

van Wassenauer Obdam (1799-1850) met Jacob Derk Carel van Heeckeren (1809-1875). Op hun vele reizen naar het buitenland maakte het echtpaar in 1836 in Engeland kennis met de nieuwste mode op gebied van de kasteelbouw. De Engelse architectuur werd het voorbeeld voor hun plannen met Twickel.

De architect die zij in de arm namen was een Engelsman: Robert Hesketh (1817-1880). Zijn ontwerp uit 1849 was een late echo van het verleden: geheel in de retrostijl van de Engelse neogotiek gaf hij Twickel de torens die hoorden

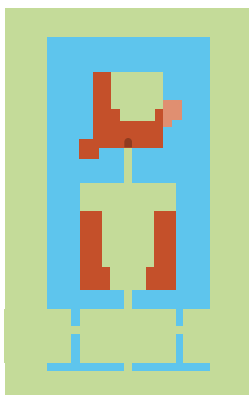
OUDSTE PORTRETFOTO VAN NEDERLAND

Carel van Heeckeren en zijn echtgenote Marie Cornélie, de opdrachtgevers van de tweede toren uit 1849, staan afgebeeld op de foto hiernaast. De man links is Carel, de man rechts zijn jongere broer Willem, de latere minister van Buitenlandse Zaken in het kabinet Kappeyne van de Copello (1877-1879). De foto is gemaakt in het begin van 1842, toen zij gedrieën in Parijs verbleven voor een korte vakantie. Het is de eerste foto die van bewoners van Twickel bekend is en tevens een van de oudste Nederlandse portretfoto's. De maker is Louis Daguerre (1787-1851) die in 1839 een fotografisch

procedé uitvond waarmee hij mensen, dieren en dingen kon vastleggen op een verzilverd rond koperen plaatje. Daguerre geldt als de uitvinder van de fotografie. Het moet Willem zijn geweest die het gezelschap heeft meegenomen naar de studio van Daguerre. Willem was al op jonge leeftijd geïnteresseerd in deze nieuwe techniek. Zelf experimenteerde hij ook met het procedé van Daguerre. Van hem is een zogeheten daguerreotype uit augustus 1842 bekend waarop hij zijn huisknecht Reint Berenschot heeft vereeuwigd. Ook van kasteel Twickel heeft hij in deze periode verschillende opnames gemaakt volgens dit procedé.

BOUWFASE 1849-1850

bij een middeleeuws kasteel. De linker toren stond er al, maar zonder piramidedak. Dat was er in 1729 door de Wassaers afgehaald en vervangen door een uitzichtplat met balustrades. Dat dak zette Hesketh er weer op.

Vanwege de symmetrie ontwierp hij aan de rechterzijde van de frontvleugel een tweede toren, ranker van vorm dan de linker en eveneens voorzien van een piramidedak. Aan de nieuwe toren bouwde hij een woonpaviljoen vast zodat het huis alsnog een min of meer symmetrische plattegrond kreeg. De vensters van zowel toren als paviljoen voorzag hij van omlijstingen in neoclassicistische stijl. De achterzijde van de frontvleugel verfraaide hij met een portico toscana (portiek met zuilen).

Met de verbouwing van Hesketh kreeg kasteel Twickel zijn definitieve vorm. De veranderingen na Hesketh bleven beperkt. In 1896 werd de linker zijvleugel via een omloop verbonden met de linker toren. De witte pleisterlaag die sinds 1828 de frontvleugel bedekte, werd verwijderd waardoor alle sporen van voorgaande verbouwingen weer zichtbaar werden. Het interieur van het huis onderging nog wel een ingrijpende verbouwing, uitgevoerd naar ontwerpen van de architecten W.S. Weatherley uit Londen en M.J. Teunissen uit Den Haag.

Zo is het huis Twickel tussen 1550 en 1900 geworden tot wat het nu is: een uniek historisch gebouw met een mix van bouwstijlen waaraan alle bewoners het hunne hebben bijgedragen.

Deze foto werd gemaakt voor 1896, het jaar waarin de witte pleisterlaag van de voorgevel van het kasteel werd verwijderd. In het rijtuigje op de voorgrond, een zogeheten lady-phaeton, zitten Willem en Mechtild van Aldenburg Bentinck, de oudste kinderen van Marie van Heeckeren die op kasteel Weldam woonde. De kinderen zijn op bezoek bij hun oom Rodolphe in Delden. De baron van Twickel, herkenbaar aan zijn deerstalker (Engelse jachtpet met een klep voor en achter), loopt achter het rijtuig met de kinderen mee.

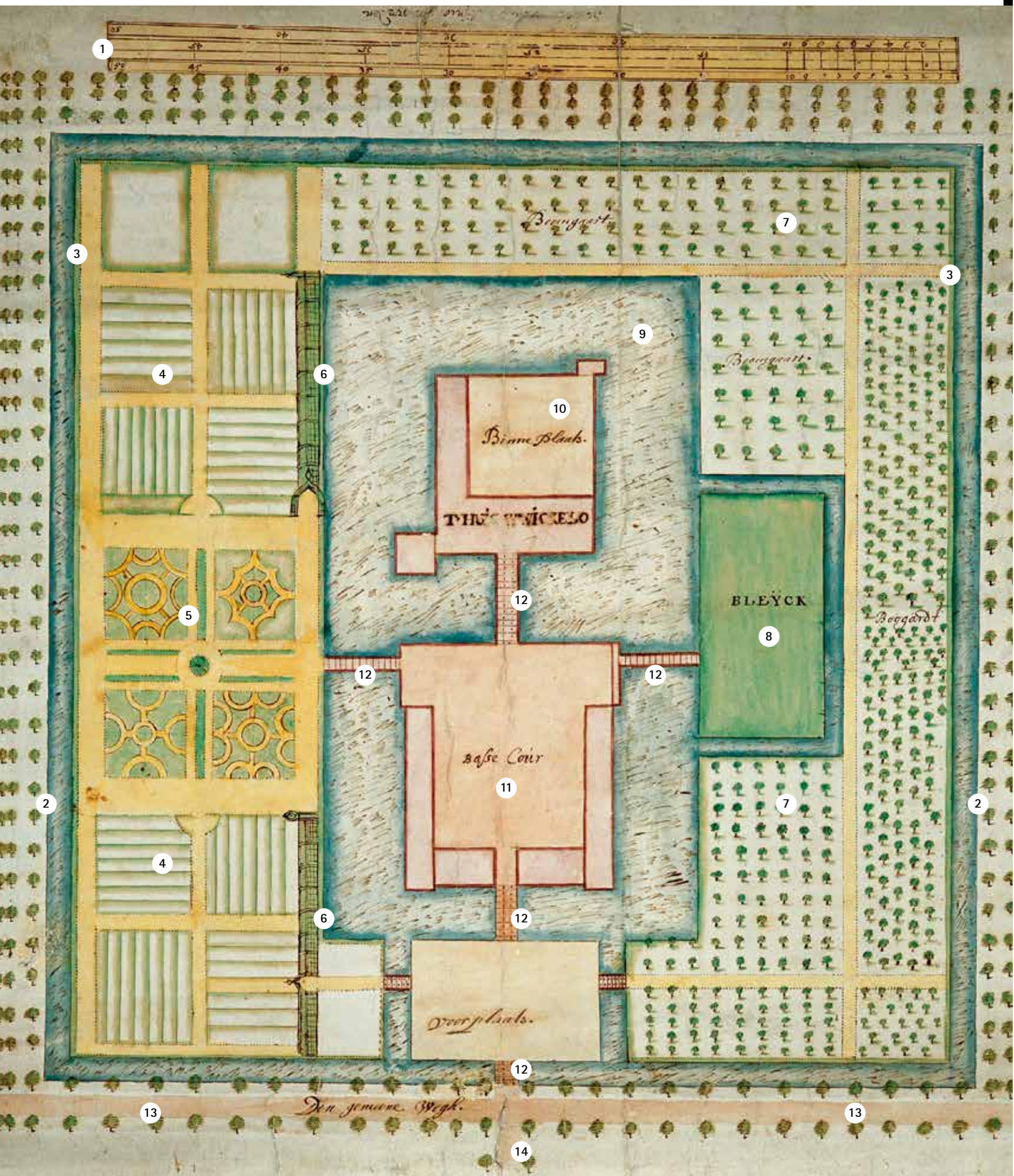
De boekencollectie van Twickel omvat een kleine 6000 titels. De bibliotheek bevindt zich in de zuidvleugel op de bel-etage. De boeken zijn in de achttiende eeuw ingebonden in kalfsleren banden en bedrukt met het familiewapen Van Wassenaer. Ook is er een exemplaar aanwezig van de zeventiende-eeuwse Atlas Maior van Joan Blaeu. Opmerkelijk is ook de afgebeelde vitrine die werd ingericht door Cornélie van Heeckeren-Van Wassenaer (1799-1850). Deze bevat onder meer een aantal portretmedaillons en andere familieherinneringen, aangevuld met souvenirs van haar reizen naar Rusland en de zuidkust van Frankrijk. De bibliotheek was oorspronkelijk een slaapkamer die hoorde bij de daarnaast gelegen salon. In het appartement logeerde in 1714 en 1727 de Engelse koning George. Sindsdien wordt het vertrek op Twickel ook wel de koningskamer genoemd. De ruimte werd in 1922 door baron Rodolphe van Heeckeren verbouwd tot bibliotheekzaal.

PLATTEGROND VAN DE RENAISSANCETUIN

Plattegrond van het huis Twickel en zijn directe omgeving, gekleurde pentekening op linnen. De maker van deze oudste tekening van de tuin is onbekend. Deze betrouwbare weergave is vervaardigd tussen 1662 en 1692. De huizen die op deze kaart staan, dateren uit 1662. In 1692 werd het huis uitgebreid met de galerijleugel en de twee hoekpaviljoens op de achterplaats, die op deze kaart nog ontbreken.

LEGENDA

- 1 Schaalverdeling in Rijnlandse roeden. Een Rijnlandse roede is 377 cm waarmee de buitenmaten van de tuin omgerekend in meters uitkwamen op 200 x 200.
- 2 Buitengrachten, gegraven in 1653.
- 3 Haagdoorns. Langs de binnenzijde van de buiten- en binnengrachten lopen dunne groene lijnen. Hier stonden heggen van de haagdoorns die blijkens de rentmeestersrekeningen over 1654 in grote aantallen waren aangekocht. Langs de buitenzijde van de buitengracht stonden windsingels, bestaande uit wilgen, elzen en essen. In dat jaar betaalde de rentmeester een rekening voor 6400 haagdoorns, 130 wilgen, 2000 elzen en even zoveel essen die langs de grachten werden gepoot.
- 4 Moestuinbedden. Een in 1691 opgemaakte bestellijst voor zaad geeft een indruk van wat hier groeide: fettick saet (veldsla), carbendickte (gezegende distel, een geneeskruid tegen maag- en darmstoornissen), radissaet (radijszaad), andivysaet, rode bete, saffoy saet (savooiekoolzaad) en eedelmeyran (marjolein). Naast groenten stonden hier dus ook geneeskrachtige kruiden en keukenkruiden.
- 5 Parterres gevuld met gesnoeide buxushaagjes in geometrische patronen van rechte lijnen en cirkelsegmenten. De groene stroken tussen de parterres zijn platte-bandes, lange smalle door buxushaagjes omgeven borders met bloeiende bloemen en struiken. Het cirkeltje tussen de parterres is een piramide, waaraan '2 sagers van Hengelo' in 1655 '4 dage gesagt' hadden. De piramide was van latwerk, de groene kleur van het cirkeltje geeft aan dat er klimplanten langs groeiden.
- 6 Loofgangen of berceaus. De berceaus beschermden de groentebedden tegen de koude noorderwind en boden de wandelende dames die hun matte teint wilden behouden, bescherming tegen de zon. In 1662 noteerde de rentmeester dat 'het portael in den hoff' geverfd was. De begroeiingen van de loofgangen rustten op geverfde, houten skeletten.
- 7 Boomgaarden. In 1654 noteerde de rentmeester de aankoop van 62 appel- en perenbomen en 25 andere fruitbomen.
- 8 De bleek was omgeven door een sloot. Hieruit werd water geschept om de was te besprenkelen. 'De graft om de bleick' is gegraven in 1654.
- 9 Binnengracht.
- 10 Huiseland.
- 11 Poortgebouw met basse-cour. Het poortgebouw was gedeeltelijk in gebruik als boerderij. De eigen veestapel vond hier onderdak en er werd pachtkoren opgeslagen. Op de basse-cour scharrelden kippen en varkens en reden boerenwagens en rijtuigen af en aan. De smalle toegangspoort gaf het terrein een besloten karakter.
- 12 Houten bruggen. Vanaf de basse-cour leidden een trapje en een houten brug naar de bleek.
- 13 De Twickelerlaan, die een 'gemeene' oftewel openbare weg was.
- 14 De Kooidijk, die naar de eendenkooi in het bos liep.

1

3

4

6

5

2

4

6

13

12

14

12

11

12

10

9

THUS WICKELO

safe Cour

Doorplaats.

Beengast

Bonne Plaak.

BLYECK

Beengast.

Beengast

7

8

7

3

2

13

Den gemoen. Wegh.

Colofon

Uitgave

wBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

i.s.m.

Stichting Twickel, Ambt Delden
info@twickel.nl
www.twickel.nl

Projectgroep

Jan Haverkate
Lucia den Ouden
Aafke Brunt
Rob Bloemendal

Tekst

Jan Haverkate
Aafke Brunt

Beeldredactie

Lucia den Ouden

Eindredactie

Jan Haverkate

Coverfoto

Wouter Borre

Fotografie

Wouter Borre
Wim Ahne
Marc ter Horst
Lucia den Ouden
Monique van der Hoeven
Alexander van den Tweel
Archief Twickel

Vormgeving

Riesenkind

© 2021 wBOOKS Zwolle/Stichting Twickel
Alle rechten voorbehouden. Niets uit
deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens-
bestand, of openbaar gemaakt, in enige
vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of
op enige andere wijze, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten
met betrekking tot de illustraties volgens de
wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die
desondanks menen zekere rechten te kunnen
doen gelden, kunnen zich alsnog tot de
uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aange-
sloten bij een CISAC-organisatie is het auteurs-
recht geregeld met Pictoright te Amsterdam.
© c/o Pictoright Amsterdam 2021.

ISBN 978 94 625 8421 1
NUR 680, 693

The logo for WBOOKS, featuring a stylized 'W' with horizontal lines above and below it, followed by the word 'BOOKS' in a clean, sans-serif font.

Twickel

The Twickel logo consists of a heraldic crest featuring a shield with a cross, topped with a crown and surrounded by ornate flourishes. Below the crest, the word 'Twickel' is written in a classic serif typeface.